

Dit document maakt gebruik van bladwijzers

NBA-handreiking 1109

De verantwoordelijkheid van de accountant bij de toetsing van in het jaarverslag opgenomen corporate governance-informatie

11 maart 2010

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

NBA

NBA-handreiking 1109 De verantwoordelijkheid van de accountant bij de toetsing van in het jaarverslag opgenomen corporate governance-informatie

NBA-handreiking 1109:	De verantwoordelijkheid van de accountant bij de toetsing van in het jaarverslag opgenomen corporate governance-informatie
Van toepassing op:	Openbaar accountants die betrokken zijn bij de uitvoering van een assurance-opdracht
Onderwerp:	Verantwoordelijkheid accountant voor in het jaarverslag opgenomen corporate governance-informatie
Datum:	11 maart 2010
Status:	NBA-handreiking, geen dwingende bepalingen. Wanneer in de tekst het woord 'dient' of een synoniem daarvan wordt gebruikt, betreft het een verwijzing naar wettelijke of overige verplichtingen.
Relevante regelgeving:	• Standaard 702N Aanvullingen met betrekking tot het rapporteren bij een volledige set van financiële overzichten voor algemene doeleinden bij een organisatie van openbaar belang. • Standaard 720 De verantwoordelijkheden van de accountant met betrekking tot andere informatie in documenten waarin gecontroleerde financiële overzichten zijn opgenomen.

De verantwoordelijkheid van de accountant bij de toetsing van in het jaarverslag opgenomen corporate governance-informatie

Inhoudsopgave

1 Samenvatting	4
2 Inleiding	5
3 Voor welke vennootschappen zijn de veranderingen van belang?	6
4 Wat verandert er in De Code voor de vennootschap?	8
5 Wat verandert er door Het Besluit voor de vennootschap?	9
6 Verantwoordelijkheid van de openbaar accountant belast met de jaarrekeningcontrole voor in het jaarverslag opgenomen corporate governance-informatie	10
6.1 Overzicht van wet- en regelgeving en standaarden	10
6.2 Betekenis van Het Besluit	10
7 Welke werkzaamheden betreffende in het jaarverslag opgenomen corporate governance-informatie dient de openbaar accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole uit te voeren?	12
8 Uitkomsten van de werkzaamheden van de openbaar accountant	14
9 Overige aspecten; verwijzing in het jaarverslag naar een corporate governanceverklaring op internet	16
Bijlagen	17
Bijlage 1: Besluit nadere voorschriften inhoud jaarverslag (Het Besluit)	17
Bijlage 2: Relevante principes en <i>best practice</i> -bepalingen in de Nederlandse corporate governance code van 10 december 2008 (De Code)	19
Bijlage 3: Relevante wetteksten BW II titel 9	21
Bijlage 4: Voorbeelden van aangepaste accountantsverklaringen	24
Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties	24

1 Samenvatting

- De corporate governance-informatie in het jaarverslag wordt in het kader van de jaarrekeningcontrole op een aantal aspecten beoordeeld door de openbaar accountant (voorheen beschreven in NIVRA Audit Alert 18). De werkzaamheden van de accountant wijzigen slechts in beperkte mate als gevolg van het aangepaste Besluit nadere voorschriften inhoud jaarverslag en worden in de wet verduidelijkt.
- Het aangepaste Besluit nadere voorschriften inhoud jaarverslag stelt nieuwe inhoudelijke eisen aan het corporate governanceverslag van bepaalde beursgenoteerde ondernemingen en de wijze hoe dat openbaar gemaakt kan worden. De wet introduceert en hanteert voor dat verslag de term 'verklaring inzake corporate governance'. Ook raakt dat besluit een grotere groep van vennootschappen dan alleen de vennootschappen die vallen onder de Nederlandse Code corporate governance, te weten NV's met beursgenoteerde aandelen aan een gereguleerde markt. Het bevat ook een aantal specifieke eisen voor (a) organisaties die naast genoteerde effecten aan een gereguleerde markt tevens aandelen hebben genoteerd op markten zoals Alternext, en (b) organisaties met uitsluitend genoteerd schuldpapier aan een gereguleerde markt.
- Tevens wordt in het aangepaste Besluit nadere voorschriften inhoud jaarverslag de rol van de accountant ter zake van het corporate governance verslag verduidelijkt. Die rol wijzigt niet wezenlijk ten opzichte van voorgaande jaren maar is wel duidelijker omschreven. Voor de meeste informatie-elementen in het corporate governanceverslag dient de accountant vast te stellen of die informatie opgenomen is (een formele toets). Slechts twee informatie-elementen, namelijk de beschrijving van de risicomanagementsystemen en indien van toepassing de informatieverstrekking uit hoofde van artikel 10 Besluit Overnamerichtlijn, vallen volgens het Besluit nadere voorschriften inhoud jaarverslag onder de zogenaamde verenigbaarheidstoets van het jaarverslag met de jaarrekening.
- De aangepaste Code corporate governance is op een groot aantal gebieden aangepast. De belangrijkste wijzigingen betreffen ondermeer nieuwe of gewijzigde informatieverstrekking over specifieke corporate governance zaken in het jaarverslag (bijvoorbeeld op het gebied van beloningen, risk management, zelfevaluatie raad van commissarissen en de internal auditfunctie). Ook is de nummering van een aantal principes en best practices bepalingen aangepast.
- Door deze twee nieuwe ontwikkelingen (publicatie Besluit nadere voorschriften inhoud jaarverslag en een aangepaste Code corporate governance) is de bestaande guidance – NIVRA Audit Alert 18 – niet meer actueel. Deze NBA-handreiking (met bijlagen) is daarom bedoeld om de accountant praktische handvatten te geven voor de uitvoering en documentatie van de werkzaamheden die als gevolg van het Besluit nadere voorschriften inhoud jaarverslag van hem verwacht worden. De NBA-handreiking vervangt daarmee Audit Alert 18.

2 Inleiding

Deze NBA-handreiking wordt uitgebracht omdat in 2009 een aantal wijzigingen zijn opgetreden in de door de wet vereiste informatie in het jaarverslag. Dit betreft in de eerste plaats het vaststellingsbesluit nadere voorschriften inhoud jaarverslag (hierna Het Besluit), waarin de bepalingen van het besluit van 20 maart 2009 over de zogenaamde corporate governanceverklaring zijn opgenomen. Dit besluit, gepubliceerd in het Staatsblad nummer 545 van 10 december 2009, heeft zijn oorsprong in de Transparantierichtlijn van de EU en de aanpassingen van de Vierde en Zevende Richtlijn Vennootschapsrecht. Het Besluit is opgenomen als [bijlage 1](#).

In de tweede plaats betreft dit de aanwijzing tot gedragscode in de Staatscourant 18499 op 3 december 2009 van de aangepaste Nederlandse corporate governance code, zoals aan te wijzen volgens BW 2.391 lid 5 (hierna De Code).

Deze code bestaat uit de preambule, de principes en *best practice*-bepalingen en de verklaring van - en toelichting op - enkele begrippen die in de code gebruikt zijn door de Monitoring Commissie Corporate Governance (Frijns) in haar rapport d.d. 10 december 2008.

3 Voor welke vennootschappen zijn de veranderingen van belang?

Het werkingsgebied van De Code is in de preambule als volgt beschreven:

De Code is van toepassing op

- 1 alle vennootschappen met statutaire zetel in Nederland waarvan de aandelen of certificaten van aandelen zijn toegelaten tot een effectenbeurs, of meer specifiek tot de handel van een gereguleerde markt of een daarmee vergelijkbaar systeem en
- 2 alle grote vennootschappen met statutaire zetel in Nederland (> € 500 miljoen balanswaarde) waarvan de aandelen of certificaten zijn toegelaten tot de handel op een multilaterale handelsfaciliteit of een daarmee vergelijkbaar systeem (hierna: beursvennootschappen).

De Code is niet van toepassing op een beleggingsmaatschappij die geen beheerder is in de zin van artikel 1:1 Wet op het financieel toezicht.

Een gereguleerde markt is een markt van één van de lidstaten van de EU/EER waarop door een bevoegde autoriteit (in Nederland de AFM) toezicht wordt gehouden. Op de website van de EU is steeds een geactualiseerde lijst aanwezig. Er is sprake van een vergelijkbaar systeem wanneer in een niet-lidstaat een equivalent stelsel aanwezig is dat ook de in de EU aanwezige toezichtscomponenten op een vergelijkbaar kwalitatief niveau bevat. Een voorbeeld hiervan is de New York Stock Exchange. Een voorbeeld van een niet-gereguleerde beurs is Alternext. Het werkingsgebied van Het Besluit wijkt af van dat van De Code.

Dit besluit is van toepassing op:

- een naamloze vennootschap waarvan aandelen of certificaten van aandelen zijn toegelaten tot de handel op een gereguleerde markt als bedoeld in artikel 1:1 van de Wet op het financieel toezicht of een met een gereguleerde markt vergelijkbaar systeem uit een staat die geen lidstaat is als bedoeld in dat artikel.

Dit besluit, met uitzondering van artikel 3 lid 1, is van toepassing op een naamloze vennootschap waarvan uitsluitend effecten, niet zijnde aandelen, zijn toegelaten tot de handel op een gereguleerde markt als bedoeld in artikel 1:1 van de Wet op het financieel toezicht en waarvan tevens aandelen worden verhandeld op een multilaterale handelsfaciliteit als bedoeld in artikel 1:1 van de Wet op het financieel toezicht.

Een naamloze vennootschap waarvan uitsluitend effecten, niet zijnde aandelen, zijn toegelaten tot de handel op een gereguleerde markt als bedoeld in artikel 1:1 van de Wet op het financieel toezicht, is vrijgesteld van toepassing van artikel 2a lid 2 en de artikelen 3 en 3a onder b en c, tenzij van deze vennootschap aandelen zijn toegelaten tot de handel op een multilaterale handelsfaciliteit als bedoeld in artikel 1:1 van de Wet op het financieel toezicht.

In onderstaand schema wordt dit verduidelijkt:

Op welke vennootschappen is De Code respectievelijk Het Besluit van toepassing?			
Soort effecten	Soort beurs	Is De Code van toepassing?	Is Het Besluit van toepassing?
Aandelen	Geregulementeerd EU	Ja	Ja
Aandelen	Geregulementeerd, vergelijkbaar EU	Ja	Ja
Aandelen	Niet geregulementeerd	Nee, tenzij groot	Nee
Aandelen grote vennootschap	Niet geregulementeerd	Ja	Nee
Obligaties	Geregulementeerd EU	Nee	Ja, met uitzondering van artikelen 2a.2, 3 en 3a.b, c
Obligaties	Geregulementeerd, vergelijkbaar EU	Nee	Nee
Obligaties	Niet geregulementeerd	Nee	Nee
Obligaties gecombineerd met aandelen	Obligaties Geregulementeerd EU gecombineerd met aandelen Niet geregulementeerd	Nee	Ja, met uitzondering van artikel 3.1

Geconcludeerd kan worden dat de werkingssfeer van Het Besluit verschilt van dat van De Code. Dit is nadrukkelijk zo bedoeld door de wetgever.

4 Wat verandert er in De Code voor de vennootschap?

De Code kent een flink aantal wijzigingen in de principes en *best practice*-bepalingen ten opzichte van de code Tabaksblad. Op hoofdlijnen betreft dit de volgende punten:

- Het belang van integraal risicomanagement wordt meer benadrukt. Dit begint met het beoordelen van de risico's verbonden aan de strategie en de financiële structuur van de vennootschap. Vervolgens gaat het om de opzet en werking van een adequaat intern risicobeheersingssysteem. De risicorapportage en de verantwoording vormen het sluitstuk van dit proces. De raad van commissarissen is nauw betrokken bij de strategiefase en ziet toe op de kwaliteit van de interne risicobeheersing en de verantwoording daarover.
- Een 'responstijd' voor het bestuur van 180 dagen wanneer de vennootschap wordt geconfronteerd met een aandeelhouder die strategiewijziging wil bewerkstelligen.
- Gedragsregels voor bestuur en raad van commissarissen in overnamesituaties.
- Het bestuur en de raad van commissarissen besteden bij hun taakuitoefening aandacht aan de voor de onderneming relevante maatschappelijke aspecten van ondernemen.
- Bij de vaststelling van bestuurdersbeloningen worden de beloningsverhoudingen binnen de onderneming meegewogen. Vaste en variabele beloning staan onderling in een passende verhouding.
- Variabele beloning is gebaseerd op langetermijndoelstellingen. Bij de vaststelling ervan worden ook relevante niet-financiële indicatoren meegewogen. Bovendien moet beloning in overeenstemming zijn met het risicoprofiel van de vennootschap.
- Een sterkere greep van de raad van commissarissen op de beloning van bestuurders (door middel van scenarioanalyses, redelijkheidtoets en *claw back*-clausule). De transparantievoorschriften voor bestuurdersbeloningen worden vereenvoudigd.
- In de profielschets worden concrete doelstellingen genoemd ten aanzien van diversiteit in de samenstelling van de raad van commissarissen. De raad van commissarissen legt in zijn verslag hierover verantwoording af en, voor zover doelstellingen nog niet zijn bereikt, hoe en op welke termijn de raad verwacht dit te realiseren.
- Een aandeelhouder wordt geacht zich naar de maatstaven van redelijkheid en billijkheid te gedragen. Vanuit deze verantwoordelijkheid geeft hij onder meer invulling aan zijn stemrecht.

Dit leidt tot andere principes en *best-practice*-bepalingen en als gevolg daarvan kunnen er andere 'pas toe of leg uit'-teksten in het jaarverslag verschijnen. Ook zijn er aanpassingen gekomen over de in het jaarverslag te vermelden zaken. [Bijlage 2](#) geeft een overzicht van de thans in het jaarverslag te vermelden onderwerpen volgens De Code. Hierin is het remuneratierapport van de raad van commissarissen niet meegenomen omdat dit in principe alleen op de website van de vennootschap hoeft te worden geplaatst.

5 Wat verandert er door Het Besluit voor de vennootschap?

Volgens de Nota van toelichting op Het Besluit vereist de wetgever dat een verklaring inzake corporate governance openbaar wordt gemaakt om te verhinderen dat bepaalde toelichtingen door het toepassen van het 'pas toe of leg uit'-mechanisme niet zouden worden opgenomen in het jaarverslag.

De verklaring kan op twee manieren openbaar worden gemaakt:

- a als specifiek onderdeel van of als bijlage bij het jaarverslag, of
- b langs elektronische weg waardoor de verklaring rechtstreeks en permanent toegankelijk is, mits de naamloze vennootschap in het jaarverslag vermeldt waar de verklaring voor het publiek elektronisch beschikbaar is.

Indien gebruik wordt gemaakt van de tweede mogelijkheid wordt de verklaring geacht onderdeel uit te maken van het jaarverslag.

In deze corporate governanceverklaring moet volgens Het Besluit het volgende worden opgenomen:

- 1 Mededeling over de naleving van de principes en *best practice*-bepalingen van De Code die zijn gericht tot het bestuur of de raad van commissarissen van de vennootschap. Indien de vennootschap die principes of *best practice*-bepalingen niet heeft nageleefd of niet voornemens is deze in het lopende en daaropvolgende boekjaar na te leven, doet zij daarvan gemotiveerd opgave. Dit geldt ook voor een andere gedragscode die de naamloze vennootschap naast De Code vrijwillig naleeft en voor alle relevante informatie over de corporate governancepraktijken die anders dan krachtens wettelijke bepaling worden toegepast. De naamloze vennootschap vermeldt waar de tekst van de gedragscodes voor het publiek beschikbaar is. In geval van de naleving van additionele corporate governancepraktijken, maakt de naamloze vennootschap deze beschikbaar voor het publiek.
- 2 Mededeling omtrent de belangrijkste kenmerken van het beheers- en controlesysteem van de vennootschap in verband met het proces van financiële verslaggeving van de vennootschap en van de groep.
- 3 Mededeling omtrent het functioneren van de aandeelhoudersvergadering en haar voornaamste bevoegdheden en de rechten van de aandeelhouders en hoe deze kunnen worden uitgeoefend.
- 4 Mededeling omtrent de samenstelling en het functioneren van het bestuur en de raad van commissarissen en hun commissies voor zover dit niet onmiddellijk uit de wet volgt.
- 5 Mededeling ingevolge artikel 1 lid 1, onderdelen c, d, f, h en i, van het besluit overnamerichtlijn. Dit zijn de volgende toelichtingen:

- a deelnemingen in de vennootschap waarvoor een meldingsplicht bestaat overeenkomstig de artikelen 5:34, 5:35 en 5:43 van de Wet op het financieel toezicht;
- b bijzondere zeggenschapsrechten verbonden aan aandelen en de naam van de gerechtigde;
- c elke beperking van stemrecht, termijnen voor de uitoefening van stemrecht en de uitgifte, met medewerking van de vennootschap, van certificaten van aandelen;
- d de voorschriften betreffende benoeming en ontslag van bestuurders en commissarissen en wijziging van de statuten;
- e de bevoegdheden van het bestuur, in het bijzonder tot de uitgifte van aandelen van de vennootschap en de verkrijging van eigen aandelen door de vennootschap;

- 6 Opname van de gegevens genoemd in artikel 392 lid 1, onder e, van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. Dit betreft:

- Een lijst van namen van degenen aan wie een bijzonder statutair recht inzake de zeggenschap in de rechtspersoon toekomt, met een omschrijving van de aard van dat recht, tenzij omtrent deze gegevens mededeling is gedaan in het jaarverslag op grond van artikel 391 lid 5

6 Verantwoordelijkheid van de openbaar accountant belast met de jaarrekeningcontrole voor in het jaarverslag opgenomen corporate governance-informatie

6.1 Overzicht van wet- en regelgeving en standaarden

De openbaar accountant heeft een aantal verantwoordelijkheden voor de in het jaarverslag opgenomen informatie. Deze verantwoordelijkheden komen voort uit de wet- en regelgeving (zie [bijlage 3](#)) en de beroepsstandaarden.

Het betreft achtereenvolgens:

- Titel 9, artikelen 391.5 en 393.3 BW2 welke bepalen dat:
 - er accountantsonderzoek dient plaats te vinden naar de zogenaamde corporate governanceverklaring (artikel 391.5 BW 2),
 - voor zover hij dat kan beoordelen, het jaarverslag overeenkomstig titel 9, BW2 is opgesteld en met de jaarrekening verenigbaar is, en
 - of de in artikel 392 lid 1, onderdelen b tot en met g vereiste gegevens zijn toegevoegd. (artikel 393.3 BW 2). Artikel 392 lid, onderdelen b tot en met g vereist:
 - b een weergave van de statutaire regeling omtrent de bestemming van de winst;
 - c een opgave van de bestemming van de winst of de verwerking van het verlies, of, zolang deze niet vaststaat, het voorstel daartoe;
 - d een weergave van de statutaire regeling omtrent de bijdrage in een tekort van een coöperatie of onderlinge waarborgmaatschappij, voor zover deze van de wettelijke bepalingen afwijkt;
 - e een lijst van namen van degenen aan wie een bijzonder statutair recht inzake de zeggenschap in de rechtspersoon toekomt, met een omschrijving van de aard van dat recht, tenzij omtrent deze gegevens mededeling is gedaan in het jaarverslag op grond van artikel 391 lid 5;
 - f een opgave van het aantal winstbewijzen en soortgelijke rechten met vermelding van de bevoegdheden die zij geven;
 - g een opgave van de gebeurtenissen na de balansdatum met belangrijke financiële gevolgen voor de rechtspersoon en de in zijn geconsolideerde jaarrekening betrokken maatschappijen tezamen, onder mededeling van de omvang van die gevolgen.
- Het Besluit dat expliciet vraagt om:
 - Ten eerste een verenigbaarheidstoets (nagaan of deze informatie met de jaarrekening verenigbaar is) voor ten eerste de informatie over het beheers- en controlesysteem van de vennootschap rond het proces van financiële verslaggeving en in de tweede plaats de informatie van artikel 10, eerste lid, onder c, d, f, h en i, van de Overnamerichtlijn 2004/25/EG.
 - Ten tweede na te gaan of de voorgeschreven mededelingen en gegevens in de corporate governanceverklaring zijn opgenomen.
- Standaard 720 waarin een algemene verantwoordelijkheid beschreven is voor andere gegevens waarin gecontroleerde financiële overzichten zijn opgenomen. De accountant dient kennis te nemen van de andere informatie om materiële tegenstrijdigheden met de gecontroleerde financiële overzichten te kunnen ontdekken.
- Daarnaast is in De Code in best practice V.4.3 opgenomen dat het verslag van de openbaar accountant ingevolge artikel 2:393 lid 4 BW datgene bevat wat de openbare accountant met betrekking tot de controle van de jaarrekening en de daaraan gerelateerde controles onder de aandacht van het bestuur en de raad van commissarissen wil brengen. Daarbij kan aan de volgende onderwerpen worden gedacht met betrekking tot de werking van de interne risicobeheersing- en controlesystemen (inclusief de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking) en de kwaliteit van de interne informatievoorziening:
 - verbeterpunten, geconstateerde leemten en kwaliteitsbeoordelingen;
 - opmerkingen over bedreigingen en risico's voor de vennootschap en de wijze waarop daarover in de te publiceren gegevens gerapporteerd dient te worden;
 - naleving van statuten, instructies, regelgeving, leningsconvenanten, vereisten van externe toezichthouders, etc.

6.2 Betekenis van Het Besluit

De accountant heeft als gevolg van artikel 393.3 al een verantwoordelijkheid om onderzoek te doen naar de verenigbaarheid van het jaarverslag met de jaarrekening. In zijn oordeel dient op grond van

artikel 393 lid 5 een vermelding te worden opgenomen van (indien van toepassing) de gebleken tekortkomingen naar aanleiding van het onderzoek (verenigbaarheid) of het jaarverslag overeenkomstig titel 9 BW2 is opgesteld, en of de in artikel 392 lid 1, onder b tot en met g, vereiste gegevens zijn toegevoegd.

Het Besluit verduidelijkt, mocht daar twijfel over bestaan, dat het verenigbaarheidsonderzoek ook geldt voor:

- 1 de mededeling die gedaan wordt over de belangrijkste kenmerken van het beheers- en controlesysteem van de vennootschap in verband met het proces van financiële verslaggeving en
- 2 de mededeling ingevolge het besluit overnamerichtlijn.

In de Nota van toelichting bij Het Besluit artikel 3c. is de volgende uitleg te vinden over de bedoelingen van de wetgever ten aanzien van de diepgang van het accountantsonderzoek.

“Het nieuwe artikel 46*bis*, tweede lid, van de Vierde Richtlijn schrijft aan het slot accountantsonderzoek voor ten aanzien van de corporate governanceverklaring. Zoals in het algemene deel van deze nota van toelichting al is aangegeven, maakt de corporate governanceverklaring onderdeel uit van het jaarverslag en valt zij daarmee onder het accountantsonderzoek op het jaarverslag, ook wanneer de corporate governanceverklaring los van het jaarverslag gepubliceerd wordt. Toch worden er in artikel 3c nadere voorschriften gegeven voor dat onderzoek. Dit is een gevolg van de omstandigheid dat de laatste twee volzinnen van het nieuwe artikel 46*bis*, tweede lid, van de Vierde Richtlijn onderscheid maken tussen twee categorieën mededelingen in de corporate governanceverklaring waarvoor verschillende regimes voor het accountantsonderzoek gelden. Voor het grootste deel hoeft de accountant enkel na te gaan of de voorgeschreven mededelingen en gegevens in de corporate governanceverklaring zijn opgenomen. Maar op twee punten moet de corporate governanceverklaring echter worden betrokken in het onderzoek als bedoeld in artikel 51, eerste lid, tweede alinea, van de Vierde Richtlijn, waarbij de accountant moet nagaan of het jaarverslag en de jaarrekening over hetzelfde boekjaar verenigbaar zijn. De twee onderdelen waarvan dat mede moet worden nagegaan, betreffen:

ten eerste de informatie over het beheers- en controlesysteem van de vennootschap rond het proces van financiële verslaggeving en

in de tweede plaats de hiervoor genoemde informatie van artikel 10, eerste lid, onder c, d, f, h en i, van de Overnamerichtlijn 2004/25/EG.

Aangezien er geen redenen zijn om de corporate-governanceverklaring grondiger door de accountant te laten beoordelen dan de richtlijn voorschrijft, is dit onderscheid gehandhaafd en wordt er in het besluit een specifieke bepaling opgenomen voor het accountantsonderzoek van de corporate governanceverklaring.”

Ten aanzien van de overige mededelingen die krachtens Het Besluit opgenomen dienen te worden gaat de accountant na of zij zijn opgenomen. Deze formele toets heeft betrekking op de mededeling over de naleving van de principes en *best practice*-bepalingen van De Code die zijn gericht tot het bestuur of de raad van commissarissen van de vennootschap. Dit houdt ook in dat formeel wordt nagegaan of een gemotiveerde opgave wordt gedaan indien de vennootschap die principes of *best practice*-bepalingen niet heeft nageleefd of niet voornemens is deze in het lopende en daaropvolgende boekjaar na te leven. Dit is ook van toepassing op een andere gedragscode die de naamloze vennootschap vrijwillig naleeft en op alle relevante informatie over de corporate governancepraktijken die anders dan krachtens wettelijke bepaling worden toegepast naast De Code. De accountant gaat ook na of vermeld is waar de tekst van de gedragscodes voor het publiek beschikbaar is. Hij gaat ook na of er mededelingen zijn opgenomen omtrent het functioneren van de aandeelhoudersvergadering, haar voornaamste bevoegdheden, de rechten van de aandeelhouders en hoe deze kunnen worden uitgeoefend, voor zover dit niet onmiddellijk uit de wet volgt. Tenslotte gaat de accountant na of er mededeling(en) zijn opgenomen over de samenstelling en het functioneren van het bestuur en de raad van commissarissen en hun commissies.

7 Welke werkzaamheden betreffende in het jaarverslag opgenomen corporate governance-informatie dient de openbaar accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole uit te voeren?

Uitgaande van de wet en de bepalingen in Standaard 720 verricht de accountant die belast is met de controle van de jaarrekening in ieder geval de volgende werkzaamheden:

- 1 Toets van rapportage-eisen uit De Code voor opname in het jaarverslag en verslag van de raad van commissarissen; vaststellen dat het jaarverslag de volgens [bijlage 2](#) te verstrekken informatie bevat
- 2 Toets op consistentie van door bestuur of raad van commissarissen gedane uiteenzettingen in jaarverslag en jaarrekening; vergelijken van de in het jaarverslag opgenomen uiteenzettingen met betrekking tot onderwerpen, die ook in de jaarrekening zijn opgenomen.
- 3 Toets op consistentie van uiteenzettingen in jaarverslag en verslag van de raad van commissarissen met uitkomsten van de wettelijke controle.
- 4 Nagaan of de uiteenzettingen die betrekking hebben op de naleving van De Code consistent zijn met bevindingen die zijn voortgekomen uit de uitvoering van de wettelijke controle

Bij de onder 3 bedoelde uiteenzettingen horen ook de in best practice bepaling II.1.4 gevraagde beschrijvingen van

- de voornaamste risico's gerelateerd aan de strategie van de vennootschap;
- de opzet en werking van de interne risicobeheersing- en controlesystemen met betrekking tot de voornaamste risico's in het boekjaar; en
- eventuele belangrijke tekortkomingen in de interne risicobeheersing- en controlesystemen die in het boekjaar zijn geconstateerd, welke eventuele significante wijzigingen in die systemen zijn aangebracht, welke eventuele belangrijke verbeteringen van die systemen zijn gepland en dat één en ander met de auditcommissie en de raad van commissarissen is besproken.

Er kan een verwachtingskloof ontstaan indien het maatschappelijk verkeer ervan uit gaat dat de accountant, in het kader van de opdracht tot controle van de jaarrekening, het systeem van interne beheersing als geheel heeft getoetst. De accountant zal echter wel een beeld op hoofdlijnen hebben van de stand van zaken van documentatie en toetsing van de genoemde systemen. Dit hoeft echter niet op alle terreinen waarover door het bestuur wordt gerapporteerd het geval te zijn. De toetsing door de accountant van de interne beheersing vindt uitsluitend plaats voor zover dit binnen de gekozen controle aanpak noodzakelijk is en heeft tot doel vast te stellen in hoeverre de accountant bij de uitvoering van zijn controle kan steunen op de in de interne risicobeheersing- en controlesystemen opgenomen maatregelen voor interne beheersing. Het stelsel van interne beheersing in zijn geheel is op zich geen object van onderzoek. De consequentie hiervan is dat de accountant met name bevindingen heeft over dat deel van het stelsel van interne beheersing dat in het kader van de jaarrekeningcontrole is onderzocht. Daarom zal hij op grond van zijn bevindingen van de jaarrekeningcontrole slechts op hoofdlijnen kunnen beoordelen of (delen van) de rapportage van het bestuur zoals gevraagd in best practice bepaling II.1.4 van De Code de stand van zaken adequaat weergeeft.

Op basis van de eisen van Het Besluit verricht de accountant daarnaast de volgende werkzaamheden:

- a Vaststellen dat de in Het Besluit genoemde mededelingen in de corporate governanceverklaringen zijn opgenomen (formele toets).
- b De verenigbaarheid van de informatie over de overnamerichtlijn nagaan, met de informatie voorzover aan hem bekend als gevolg van de controle van de jaarrekening.
- c De verenigbaarheid van de informatie over het beheers- en controlesysteem van de vennootschap rond het proces van financiële verslaggeving nagaan, met de informatie voorzover aan hem bekend op basis van de controle van de jaarrekening.

Ad. a

Het betreft het vaststellen van de mededelingen omtrent:

- mededeling omtrent het functioneren van de aandeelhoudersvergadering en haar voornaamste bevoegdheden en de rechten van de aandeelhouders en hoe deze kunnen worden uitgeoefend;
- mededeling omtrent de samenstelling en het functioneren van het bestuur en de raad van commissarissen en hun commissies voor zover dit niet onmiddellijk uit de wet volgt;
- opname van de gegevens genoemd in artikel 392 lid 1, onder e, van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. Dit betreft een lijst van namen van degenen aan wie een bijzonder statutair recht inzake de zeggenschap in de rechtspersoon toekomt, met een omschrijving van de aard van dat recht, tenzij omtrent deze gegevens mededeling is gedaan in het jaarverslag op grond van artikel 391 lid 5.

Ad. b

De verenigbaarheid van de informatie over de overnamerichtlijn nagaan met de informatie voorzover aan hem bekend op basis van de controle van de jaarrekening. Om ervoor te zorgen dat de uitkomst van deze werkzaamheden enigszins waarde heeft voor het maatschappelijk verkeer zal de accountant ervoor moeten zorgen dat deze enige betrouwbaarheid heeft. Hiertoe zal de accountant de informatie positief controleren aan de hand van basisdocumenten en ingewonnen informatie bij de vennootschap.

Ad. c

De werkzaamheden van de accountant komen in de praktijk neer op kennisneming van de beschrijving van de voornaamste verslaggevingrisico's, de beschrijving van het op de verslaggeving gerichte interne risicobeheersing- en controlesysteem en de *in control*-verklaring. Deze dienen te worden beoordeeld op verenigbaarheid met de jaarrekening en de uitkomsten van de controlewerkzaamheden op de jaarrekening. Ook hier geldt dat de toetsing door de accountant van de interne risicobeheersing- en controlesystemen uitsluitend plaatsvindt voor zover dit binnen de gekozen controle aanpak noodzakelijk is. De verenigbaarheidstoets vergt geen aanvullende werkzaamheden omdat hiervoor geen aanvullende *assurance*-opdracht is verstrekt.

8 Uitkomsten van de werkzaamheden van de openbaar accountant

De uitkomsten van de toetsingswerkzaamheden van de accountant kunnen aanleiding geven om in overleg te treden met bestuur en commissarissen van de vennootschap. Indien er, na intensief overleg, fundamenteel verschil van inzicht zou blijven bestaan tussen bestuur en accountant over de beschrijving in het jaarverslag zal de accountant juridisch advies inwinnen. Indien het juridische advies het standpunt van de accountant ondersteunt en de vennootschap bij haar standpunt blijft, dient de accountant zijn oordeel over de verenigbaarheid van de jaarrekening met het jaarverslag aan te passen (zie voorbeelden in [bijlage 4](#)). Standaard 702N beschrijft in samenhang met Standaard 700 paragraaf 48 de wijze waarop omgegaan dient te worden met eventuele aanpassingen van de oordeelsparagraaf in de accountantsverklaring.

De al bestaande verantwoordelijkheid van de openbaar accountant volgens Standaard 720

Standaard 720 handelt over 'Andere informatie in stukken waarin de gecontroleerde jaarrekening is opgenomen'. In paragraaf 2 van Standaard 720 is vermeld dat de accountant kennis dient te nemen van de 'andere' informatie om **materiële tegenstrijdigheden** met de gecontroleerde jaarrekening te kunnen ontdekken. In paragrafen 11-13 wordt ingegaan op materiële tegenstrijdigheden. Indien een wijziging in deze andere informatie noodzakelijk is en het bestuur en commissarissen weigeren de wijziging aan te brengen, dient de accountant gepaste maatregelen te nemen. Hij kan bijvoorbeeld overwegen een toelichtende paragraaf in zijn accountantsverklaring op te nemen, waarin de materiële tegenstrijdigheid wordt uiteengezet. Afhankelijk van de specifieke omstandigheden biedt Standaard 720.13 ook de mogelijkheid andere maatregelen te nemen zoals het niet afgeven van de accountantsverklaring of het teruggeven van de opdracht.

In de paragrafen 14-18 van Standaard 720 is nader ingegaan op een situatie van **materieel onjuiste voorstelling van zaken**. In die situatie zal de accountant in overleg treden met bestuur en commissarissen. Indien, na overleg, de accountant van mening blijft dat kennelijk sprake is van een onjuiste voorstelling van zaken, dient hij het bestuur te verzoeken een juridisch deskundige derde te raadplegen en het verkregen advies te beoordelen. Indien het bestuur weigert de gedane uitingen in het jaarverslag te corrigeren, zal de accountant verdergaande passende acties overwegen. Tot deze gepaste acties kunnen horen het schriftelijk aan bestuur en commissarissen van de vennootschap ter kennis brengen van de bedenking, het inwinnen van juridisch advies (Standaard 720.18). Materialiteit is beschreven in Standaard 320 'Materieel belang in de accountantscontrole'. In paragraaf 3 van Standaard 320 staat vermeld:

"Informatie is materieel indien het weglaten of het onjuist weergeven daarvan de economische beslissingen die gebruikers op basis van de jaarrekening nemen, zou kunnen beïnvloeden. De materialiteit van de post of fout is afhankelijk van de omvang daarvan, beoordeeld onder de bijzondere omstandigheden waaronder het weglaten of onjuist weergeven plaatsvindt. Het begrip materialiteit verschaft dus meer een drempel of kritische grens, dan dat het een primair kwalitatief kenmerk is dat informatie moet bezitten om nuttig te zijn."

Zowel in de situatie van *materiële tegenstrijdigheden* als in de situatie van *materieel onjuiste voorstelling van zaken* maakt de accountant gebruik van Standaard 702N.4 waarbij gewezen wordt op de mogelijkheid om zijn oordeelsparagraaf aan te passen.

Bij de toetsing op de juistheid van de corporate governanceverklaring en de informatie over de naleving van de tot het bestuur en de raad van commissarissen gerichte principes en *best practice*-bepalingen kan het voorkomen dat de verantwoording over het (niet volledig) toepassen een materieel onjuiste voorstelling van zaken geeft respectievelijk sprake is van **tekortkomingen** in het jaarverslag zoals bedoeld in 2: 393 lid 5e BW en die in de strekking van de accountantsverklaring tot uitdrukking moeten komen. Ook is het mogelijk dat de verantwoording in het jaarverslag betreffende de informatie over de naleving van de bepalingen materiële **tegenstrijdigheden** ten opzichte van de jaarrekening bevat en op basis van 2: 393 lid 5f BW consequenties kan hebben voor de strekking van de accountantsverklaring. Dit zelfde geldt voor de eventueel geconstateerde materiële tegenstrijdigheden bij het verenigbaarheidsonderzoek dat volgens Het Besluit dient te worden gedaan naar de informatie over de overnamerichtlijn en de informatie over het beheers- en controlesysteem van de vennootschap rond het proces van financiële verslaggeving.

In die situaties is overleg noodzakelijk met het bestuur en zal het bestuur in het jaarverslag toelichtingen voor afwijkingen van De Code moeten geven dan wel de uiteenzettingen en mededelingen in het jaarverslag moeten corrigeren en/of aanvullen. Indien de accountant na overleg met bestuur en commissarissen van de vennootschap van mening blijft dat het jaarverslag niet voldoet aan de bij of krachtens artikel 2: 391 BW uitgevaardigde bepalingen en Het Besluit, dient de accountant krachtens artikel 2:393 lid 5 BW in de accountantsverklaring zijn oordeel omtrent de verenigbaarheid van de jaarrekening met het jaarverslag navenant aan te passen. Indien de verantwoording inzake de naleving van de bepalingen een materieel onjuiste voorstelling van zaken geeft dient de accountant het bestuur te verzoeken juridisch advies in te winnen. Indien de accountant tot de conclusie komt dat er materieel onjuiste informatie in het jaarverslag voorkomt die het bestuur weigert te corrigeren, dient de accountant de raad van commissarissen hiervan schriftelijk op de hoogte te stellen. Veelal zal dit proces tot aanpassing van de informatie in het jaarverslag leiden. Indien de vennootschap bij haar standpunt blijft, dient de accountant in de accountantsverklaring zijn oordeel omtrent de verenigbaarheid van de jaarrekening met het jaarverslag navenant aan te passen en de tekortkoming(en) te melden in de accountantsverklaring conform BW 2:393, lid 5 e.

9 Overige aspecten; verwijzing in het jaarverslag naar een corporate governanceverklaring op internet

Het is NV's volgens Het Besluit toegestaan om de verklaring inzake corporate governance op internet te publiceren en in het jaarverslag te volstaan met een verwijzing daarnaar. De aldus separaat op internet gepubliceerde corporate governanceverklaring wordt in dat geval overigens wel geacht onderdeel uit te maken van het jaarverslag. De door de accountant uit te voeren werkzaamheden zoals genoemd in deze NBA-handreiking gelden ook in deze situatie.

In geval de ondernemingsleiding volstaat met het publiceren van de verklaring inzake corporate governance op internet is het de verantwoordelijkheid van de ondernemingsleiding te waarborgen dat de desbetreffende informatie goed is afgescheiden van andere informatie op de website, beschikbaar blijft gedurende de daartoe geldende wettelijke termijnen en tussentijds niet wijzigt. Het NIVRA adviseert accountants bij het verlenen van toestemming tot het openbaar maken van hun accountantsverklaring bij de jaarrekening een gewaarmerkte kopie van de jaarstukken bij te voegen waarin zijn begrepen het jaarverslag, de jaarrekening, de overige gegevens en de bovengenoemde verklaring inzake corporate governance om discussie te vermijden over de stukken die zijn betrokken in de jaarrekeningcontrole. In de brief waarmee de accountant toestemming geeft zijn verklaring bij de jaarrekening openbaar te maken zou hij de volgende begeleidende tekst kunnen opnemen:

U hebt besloten de verklaring inzake corporate governance die volgt uit het 'Vaststellingsbesluit nadere voorschriften inhoud jaarverslag' op te nemen op internet en in het jaarverslag over boekjaar XXX te volstaan met een verwijzing daarnaar. Wij wijzen u op uw verantwoordelijkheid te waarborgen dat deze verklaring op internet goed is afgescheiden van andere informatie op de website en ongewijzigd beschikbaar blijft gedurende de wettelijke bewaartermijnen die ook van kracht zijn voor de jaarrekening, het jaarverslag en de overige gegevens. Bovengenoemde toestemming tot het gebruik van onze accountantsverklaring bij de jaarrekening vervalt indien aan deze voorwaarden niet is voldaan, dit gegeven de onderlinge samenhang tussen genoemde stukken.

Bijlagen

Bijlage 1: Besluit nadere voorschriften inhoud jaarverslag (Het Besluit)

Artikel 1

- 1 Dit besluit is van toepassing op een naamloze vennootschap waarvan aandelen of certificaten van aandelen zijn toegelaten tot de handel op een gereguleerde markt als bedoeld in artikel 1:1 van de Wet op het financieel toezicht of een met een gereguleerde markt vergelijkbaar systeem uit een staat die geen lidstaat is als bedoeld in dat artikel. Dit besluit is niet van toepassing op een beleggingsmaatschappij, bedoeld in artikel 1:1 van de Wet op het financieel toezicht die geen beheerder is als bedoeld in dat artikel.
- 2 Dit besluit, met uitzondering van artikel 3 lid 1, is van toepassing op een naamloze vennootschap waarvan uitsluitend effecten, niet zijnde aandelen zijn toegelaten tot de handel op een gereguleerde markt als bedoeld in artikel 1:1 van de Wet op het financieel toezicht en waarvan tevens aandelen worden verhandeld op een multilaterale handelsfaciliteit als bedoeld in artikel 1:1 van de Wet op het financieel toezicht.
- 3 Een naamloze vennootschap waarvan uitsluitend effecten, niet zijnde aandelen, zijn toegelaten tot de handel op een gereguleerde markt als bedoeld in artikel 1:1 van de Wet op het financieel toezicht, is vrijgesteld van toepassing van artikel 2a lid 2 en de artikelen 3 en 3a onder b en c, tenzij van deze vennootschap aandelen zijn toegelaten tot de handel op een multilaterale handelsfaciliteit als bedoeld in artikel 1:1 van de Wet op het financieel toezicht.

Artikel 2

Als gedragscode bedoeld in artikel 391 lid 5 van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek wordt aangewezen de Nederlandse corporate governance code zoals gepubliceerd in Staatscourant nr. 18499 d.d. 3 december 2009.

Artikel 2a

- 1 De naamloze vennootschap maakt een verklaring inzake corporate governance openbaar:
 - a als specifiek onderdeel van of als bijlage bij het jaarverslag, of
 - b langs elektronische weg waardoor de verklaring rechtstreeks en permanent toegankelijk is, mits de naamloze vennootschap in het jaarverslag vermeldt waar de verklaring voor het publiek elektronisch beschikbaar is.
- 2 De verklaring bevat ten minste de mededelingen, genoemd in de artikelen 3 t/m 3b.
- 3 Indien gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid van lid 1, onder b, wordt de verklaring geacht onderdeel uit te maken van het jaarverslag.

Artikel 3

- 1 De naamloze vennootschap doet mededeling over de naleving van de principes en *best practice*-bepalingen van de in artikel 2 aangewezen gedragscode die zijn gericht tot het bestuur of de raad van commissarissen van de vennootschap. Indien de vennootschap die principes of *best practice*-bepalingen niet heeft nageleefd of niet voornemens is deze in het lopende en daaropvolgende boekjaar na te leven, doet zij daarvan gemotiveerd opgave.
- 2 Lid 1 is ook van toepassing op een andere gedragscode die de naamloze vennootschap vrijwillig naleeft en op alle relevante informatie over de corporate governancepraktijken die anders dan krachtens wettelijke bepaling worden toegepast naast de in artikel 2 genoemde gedragscode.
- 3 Bij de mededeling, bedoeld in lid 1 vermeldt de naamloze vennootschap waar de tekst van de gedragscodes, bedoeld in artikel 2 respectievelijk in lid 2, voor het publiek beschikbaar is. In geval van de naleving van de corporate-governancepraktijken, bedoeld in lid 2, maakt de naamloze vennootschap deze beschikbaar voor het publiek.

Artikel 3a

De naamloze vennootschap doet mededeling omtrent:

- a de belangrijkste kenmerken van het beheers- en controlesysteem van de vennootschap in verband met het proces van financiële verslaggeving van de vennootschap en van de groep waarvan de financiële gegevens in de jaarrekening zijn opgenomen;
- b het functioneren van de aandeelhoudersvergadering en haar voornaamste bevoegdheden en de rechten van de aandeelhouders en hoe deze kunnen worden uitgeoefend, voor zover dit niet onmiddellijk uit de wet volgt;
- c de samenstelling en het functioneren van het bestuur en de raad van commissarissen en hun

commissies.

Artikel 3b

Voor zover het Besluit artikel 10 overnamerichtlijn van toepassing is op de naamloze vennootschap, neemt zij in de verklaring, genoemd in artikel 2a, de mededeling op die zij moet doen ingevolge artikel 1 lid 1, onderdelen c, d, f, h en i, van dat besluit en neemt zij de gegevens op, genoemd in artikel 392 lid 1, onder e, van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. Indien de verklaring wordt afgelegd op een wijze als bedoeld in artikel 2a lid 1 onder b, kan de verklaring een verwijzing bevatten naar het jaarverslag waar de mededelingen en de gegevens krachtens het Besluit artikel 10 overnamerichtlijn en artikel 392 lid 1, onder e, beschikbaar zijn.

Artikel 3c

- 1 Bij zijn onderzoek of het jaarverslag met de jaarrekening verenigbaar is, als bedoeld in artikel 393 lid 3 van Boek 2 van het Burgerlijke wetboek, betreft de accountant ook de mededeling en de gegevens die krachtens artikel 3a, onder a, en artikel 3b in de verklaring inzake corporate governance worden opgenomen.
- 2 Ten aanzien van de overige mededelingen die krachtens dit besluit in de verklaring, genoemd in artikel 2a, opgenomen dienen te worden, gaat de accountant na of zij zijn opgenomen.

Artikel 4

De artikelen van dit besluit zijn van toepassing op een jaarverslag dat betrekking heeft op een boekjaar dat aanvangt op of na 1 januari 2009.

Artikel 5

Dit besluit treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het Staatsblad waarin zij wordt geplaatst.

Bijlage 2: Relevante principes en *best practice*-bepalingen in de Nederlandse corporate governance code van 10 december 2008 (De Code)

<i>Principe 1 Naleving en handhaving van De Code, Best practice- bepaling I.1</i>	1	- a Is er een afzonderlijk corporate governancehoofdstuk in het jaarverslag opgenomen? - b Bevat dit hoofdstuk de hoofdlijnen van de corporate governancestructuur van de vennootschap? - c Wordt er expliciet in het jaarverslag uitdrukkelijk aangegeven in hoeverre de <i>best practice</i>-bepalingen worden opgevolgd en zo niet, waarom? (comply or explain) en in hoeverre zij daarvan afwijken?
<i>Best practice- bepaling II.1.2</i>	2	Worden in het jaarverslag de hoofdlijnen vermeld van - a de operationele en financiële doelstellingen van de vennootschap - b de strategie die moet leiden tot het realiseren van de doelstellingen - c de randvoorwaarden die bij de strategie worden gehanteerd, bijvoorbeeld ten aanzien van de financiële ratio's en - d de voor de onderneming relevante maatschappelijke aspecten van ondernemen.?
<i>Best practice- bepaling II.1.4</i>	3	Geeft het bestuur in het jaarverslag: - a een beschrijving van de voornaamste risico's gerelateerd aan de strategie van de vennootschap; - b een beschrijving van de opzet en werking van de interne risicobeheersing- en controlesystemen met betrekking tot de voornaamste risico's in het boekjaar en - c een beschrijving van eventuele belangrijke tekortkomingen in de interne risicobeheersing- en controlesystemen die in het boekjaar zijn geconstateerd, welke eventuele significante wijzigingen in die systemen zijn aangebracht, welke eventuele belangrijke verbeteringen van die systemen zijn gepland en dat één en ander met de auditcommissie en de raad van commissarissen is besproken?
<i>Best practice- bepaling II.1.5</i>	4	Verklaart het bestuur in het jaarverslag ten aanzien van financiële verslaggevingrisico's dat - a de interne risicobeheersing- en controlesystemen een redelijke mate van zekerheid geven dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat en - b dat de risicobeheersing- en controlesystemen in het verslagjaar naar behoren hebben gewerkt? - c Geeft het bestuur hiervan een duidelijke onderbouwing?
<i>Best practice- bepaling II.1.6</i>	5	Rapporteert het bestuur in het jaarverslag over de gevoeligheid van de resultaten van de vennootschap ten aanzien van externe omstandigheden en variabelen?
<i>Best practice- bepaling II.3.2- II.3.4</i>	6	Worden eventuele transacties waarbij tegenstrijdige belangen van bestuurders spelen, die van materiële betekenis zijn voor de vennootschap en/of de desbetreffende bestuurders vermeld in het jaarverslag (en vermelding waaruit het belang bestaat)?
<i>Best practice- bepaling III.6.1- III.6.3</i>	7	Worden eventuele transacties waar tegenstrijdige belangen van commissarissen spelen die van materiële betekenis zijn voor de vennootschap en/of de desbetreffende commissarissen vermeld in het jaarverslag (en vermelding waaruit het belang bestaat)?
<i>Best practice- bepaling III.6.4</i>	8	Alle transacties tussen de vennootschap en natuurlijke of rechtspersonen die ten minste tien procent van de aandelen in de vennootschap houden, worden onder in de branche gebruikelijke condities overeengekomen. Besluiten tot het aangaan van transacties met deze personen die van materiële betekenis zijn voor de vennootschap en/ of voor deze personen behoeven goedkeuring van de raad van commissarissen. Dergelijke transacties worden gepubliceerd in het jaarverslag.
<i>Best practice- bepaling IV.3.11</i>	9	Bevat het jaarverslag een overzicht van alle uitstaande of potentieel inzetbare beschermingsmaatregelen tegen een overname van zeggenschap over de vennootschap en is daarbij aangegeven onder welke omstandigheden deze beschermingsmaatregelen naar verwachting

		kunnen worden ingezet?
<i>Best practice-bepaling III.1.2</i>	10	Is er een verslag van de raad van commissarissen (hierna RvC) opgenomen?
<i>Principe II.2 Vaststelling en openbaarmaking van de bezoldiging.</i>	11	Bevat het verslag van de RvC de hoofdlijnen van het remuneratierapport van de RvC betreffende het gevoerde en te voeren bezoldigingsbeleid van de vennootschap?
<i>Best practice-bepaling III.1.3</i>	12	Wordt in het verslag van de RvC opgave gedaan van: a geslacht; b leeftijd; c beroep; d hoofdfunctie; e nationaliteit; f nevenfuncties voor zover deze relevant zijn voor de vervulling van de taak als commissaris; g tijdstip van eerste benoeming; en h h. de lopende termijn waarvoor de commissaris is benoemd?
<i>Best practice-bepaling III.1.5</i>	13	Wordt er melding gemaakt van commissarissen die frequent afwezig zijn (indien van toepassing) bij vergaderingen van de RvC?
<i>Best practice-bepaling III.1.7</i>	14	Wordt er melding gemaakt van zelfevaluatie van de RvC? Wordt in het verslag van de RvC de wijze van evaluatie van de raad, de afzonderlijke commissies en de individuele commissarissen vermeld?
<i>Best practice-bepaling III.1.8</i>	15	Wordt er in het verslag van de RvC melding gemaakt van het houden van besprekingen van de strategie, de voornaamste risico's verbonden aan de onderneming, de uitkomsten van de beoordeling door het bestuur van de opzet en werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen, alsmede eventuele significante wijzigingen hierin?
<i>Best practice-bepaling III.2.3</i>	16	Wordt er in het verslag van de RvC vermeld dat naar het oordeel van de raad is voldaan aan het in <i>best practice-bepaling III.2.1</i> bepaalde en wordt indien van toepassing daarbij aangegeven welke commissaris de raad als niet onafhankelijk beschouwt?
<i>Best practice-bepaling III.3.1</i>		Legt de raad van commissarissen verantwoording af in het verslag van de raad van commissarissen indien de bestaande situatie afwijkt van de nagestreefde situatie in de profielschets en geeft tevens aan hoe en op welke termijn hij verwacht dit streven te realiseren? (De raad van commissarissen stelt een profielschets voor zijn omvang en samenstelling op, rekening houdend met de aard van de onderneming, haar activiteiten en de gewenste deskundigheid en achtergrond van de commissarissen. In de profielschets wordt ingegaan op de voor de vennootschap relevante aspecten van diversiteit in de samenstelling van de raad en wordt vermeld welke concrete doelstelling de raad ten aanzien van diversiteit hanteert.)
<i>Principe III.5</i>	17	Bestaat de RvC uit meer dan 4 leden dan stelt de raad uit zijn midden commissies in (auditcommissie, een remuneratiecommissie en een selectie- en benoemingscommissie). Wordt er in het verslag van de RvC verslag gedaan van de uitvoering van de taakopdracht van deze commissies in het boekjaar?
<i>Best practice-bepaling III.5.2</i>	18	Wordt in het verslag van de RvC vermeld de samenstelling van de afzonderlijke commissies, het aantal vergaderingen van de commissies, alsmede de belangrijkste onderwerpen die aan de orde zijn gekomen?
<i>Best practice-bepaling V.3.3</i>	22	Bevat het verslag van de RvC een aanbeveling aan het bestuur, op voorstel van de auditcommissie, of er behoefte bestaat aan een interne auditfunctie indien deze functie ontbreekt bij de vennootschap?

Bijlage 3: Relevante wetteksten BW II titel 9

BW II, titel 9, afdeling 7 **Jaarverslag** :Artikel 391

- 1 Het jaarverslag geeft een getrouw beeld van de toestand op de balansdatum, de ontwikkeling gedurende het boekjaar en de resultaten van de rechtspersoon en van de groepsmaatschappijen waarvan de financiële gegevens in zijn jaarrekening zijn opgenomen. Het jaarverslag bevat, in overeenstemming met de omvang en de complexiteit van de rechtspersoon en groepsmaatschappijen, een evenwichtige en volledige analyse van de toestand op de balansdatum, de ontwikkeling gedurende het boekjaar en de resultaten. Indien noodzakelijk voor een goed begrip van de ontwikkeling, de resultaten of de positie van de rechtspersoon en groepsmaatschappijen, omvat de analyse zowel financiële als niet-financiële prestatie-indicatoren, met inbegrip van milieu- en personeelsaangelegenheden. Het jaarverslag geeft tevens een beschrijving van de voornaamste risico's en onzekerheden waarmee de rechtspersoon wordt geconfronteerd. Het jaarverslag wordt in de Nederlandse taal gesteld, tenzij de algemene vergadering tot het gebruik van een andere taal heeft besloten.
- 2 In het jaarverslag worden mededelingen gedaan omtrent de verwachte gang van zaken; daarbij wordt, voor zover gewichtige belangen zich hiertegen niet verzetten, in het bijzonder aandacht besteed aan de investeringen, de financiering en de personeelsbezetting en aan de omstandigheden waarvan de ontwikkeling van de omzet en van de rentabiliteit afhankelijk is. Mededelingen worden gedaan omtrent de werkzaamheden op het gebied van onderzoek en ontwikkeling. Vermeld wordt hoe bijzondere gebeurtenissen waarmee in de jaarrekening geen rekening behoeft te worden gehouden, de verwachtingen hebben beïnvloed. De naamloze vennootschap waarop artikel 383b van toepassing is, doet voorts mededeling van het beleid van de vennootschap aangaande de bezoldiging van haar bestuurders en commissarissen en de wijze waarop dit beleid in het verslagjaar in de praktijk is gebracht.
- 3 Ten aanzien van het gebruik van financiële instrumenten door de rechtspersoon en voor zover zulks van betekenis is voor de beoordeling van zijn activa, passiva, financiële toestand en resultaat, worden de doelstellingen en het beleid van de rechtspersoon inzake risicobeheer vermeld. Daarbij wordt aandacht besteed aan het beleid inzake de afdekking van risico's verbonden aan alle belangrijke soorten voorgenomen transacties. Voorts wordt aandacht besteed aan de door de rechtspersoon gelopen prijs-, krediet-, liquiditeits- en kasstroomrisico's.
- 4 Het jaarverslag mag niet in strijd zijn met de jaarrekening. Indien het verschaffen van het in lid 1 bedoelde overzicht dit vereist, bevat het jaarverslag verwijzingen naar en aanvullende uitleg over posten in de jaarrekening.
- 5 Bij algemene maatregel van bestuur kunnen nadere voorschriften worden gesteld omtrent de inhoud van het jaarverslag. Deze voorschriften kunnen in het bijzonder betrekking hebben op naleving van een in de algemene maatregel van bestuur aan te wijzen gedragscode en op de inhoud, de openbaarmaking en het accountantsonderzoek van een verklaring inzake corporate governance.
- 6 De voordracht voor een krachtens lid 5 vast te stellen algemene maatregel van bestuur wordt niet eerder gedaan dan vier weken nadat het ontwerp aan beide kamers der Staten-Generaal is overgelegd.

BW II titel 9 afdeling 8 **Overige gegevens** :Artikel 392

- 1 Het bestuur voegt de volgende gegevens toe aan de jaarrekening en het jaarverslag:
 - a de accountantsverklaring, bedoeld in artikel 393 lid 5 of een mededeling waarom deze ontbreekt;
 - b een weergave van de statutaire regeling omtrent de bestemming van de winst;
 - c een opgave van de bestemming van de winst of de verwerking van het verlies, of, zolang deze niet vaststaat, het voorstel daartoe;
 - d een weergave van de statutaire regeling omtrent de bijdrage in een tekort van een coöperatie of onderlinge waarborgmaatschappij, voor zover deze van de wettelijke bepalingen afwijkt;

- e een lijst van namen van degenen aan wie een bijzonder statutair recht inzake de zeggenschap in de rechtspersoon toekomt, met een omschrijving van de aard van dat recht, tenzij omtrent deze gegevens mededeling is gedaan in het jaarverslag op grond van artikel 391 lid 5;
 - f een opgave van het aantal winstbewijzen en soortgelijke rechten met vermelding van de bevoegdheden die zij geven;
 - g een opgave van de gebeurtenissen na de balansdatum met belangrijke financiële gevolgen voor de rechtspersoon en de in zijn geconsolideerde jaarrekening betrokken maatschappijen tezamen, onder mededeling van de omvang van die gevolgen.
 - h opgave van het bestaan van nevenvestigingen en van de landen waar nevenvestigingen zijn, alsmede van hun handelsnaam indien deze afwijkt van die van de rechtspersoon.
- 2 De gegevens mogen niet in strijd zijn met de jaarrekening en met het jaarverslag.
 - 3 Is een recht als bedoeld in lid 1 onder e in een aandeel belichaamd, dan wordt vermeld hoeveel zodanige aandelen elk der rechthebbenden houdt. Komt een zodanig recht aan een vennootschap, vereniging, coöperatie, onderlinge waarborgmaatschappij of stichting toe, dan worden tevens de namen van de bestuurders daarvan medegedeeld.
 - 4 Het bepaalde in lid 1 onder e en in lid 3 is niet van toepassing, voor zover onze minister van Economische Zaken desverzocht aan de rechtspersoon wegens gewichtige redenen ontheffing heeft verleend; deze ontheffing kan telkens voor ten hoogste vijf jaren worden verleend. Geen ontheffing kan worden verleend van het bepaalde in lid 1 onder e wanneer omtrent deze gegevens mededeling moet worden gedaan in het jaarverslag op grond van artikel 391 lid 5.
 - 5 Het bestuur van een stichting of een vereniging als bedoeld in artikel 360 lid 3 behoeft de gegevens, bedoeld in lid 1, onder b en c, niet aan de jaarrekening en het jaarverslag toe te voegen.

BW II titel 9, afdeling 10 **Deskundigenonderzoek:** Artikel 393

- 1 De rechtspersoon verleent opdracht tot onderzoek van de jaarrekening aan een registeraccountant of aan een Accountant-Administratieconsulent ten aanzien van wie bij de inschrijving in het in artikel 36, eerste lid, van de Wet op de Accountants-Administratieconsulenten bedoelde register een aantekening is geplaatst als bedoeld in artikel 36, derde lid, van die wet. De opdracht kan worden verleend aan een organisatie waarin accountants die mogen worden aangewezen, samenwerken.
- 2 Tot het verlenen van de opdracht is de algemene vergadering van leden of aandeelhouders bevoegd. Gaat deze daartoe niet over, dan is de raad van commissarissen bevoegd of, zo deze ontbreekt of in gebreke blijft, het bestuur. De aanwijzing van een accountant wordt door generlei voordracht beperkt. De opdracht kan worden ingetrokken door de algemene vergadering en door degene die haar heeft verleend; de door het bestuur verleende opdracht kan bovendien door de raad van commissarissen worden ingetrokken. De opdracht kan enkel worden ingetrokken om gegronde redenen; daartoe behoort niet een meningsverschil over methoden van verslaggeving of controlewerkzaamheden. De algemene vergadering hoort de accountant op diens verlangen omtrent de intrekking van een hem verleende opdracht of omtrent het hem kenbaar gemaakte voornemen daartoe. Het bestuur en de accountant stellen de Stichting Autoriteit Financiële Markten onverwijld in kennis van de intrekking van de opdracht door de rechtspersoon of tussentijdse beëindiging ervan door de accountant en geven hiervoor een afdoende motivering.
- 3 De accountant onderzoekt of de jaarrekening het in artikel 362 lid 1 vereiste inzicht geeft. Hij gaat voorts na, of de jaarrekening aan de bij en krachtens de wet gestelde voorschriften voldoet, of het jaarverslag, voor zover hij dat kan beoordelen, overeenkomstig deze titel is opgesteld en met de jaarrekening verenigbaar is, en of de in artikel 392 lid 1, onderdelen b tot en met g vereiste gegevens zijn toegevoegd.
- 4 De accountant brengt omtrent zijn onderzoek verslag uit aan de raad van commissarissen en aan het bestuur. Hij maakt daarbij ten minste melding van zijn bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking.

- 5 De accountant geeft de uitslag van zijn onderzoek weer in een verklaring omtrent de getrouwheid van de jaarrekening. De accountant kan een afzonderlijke verklaring afgeven voor de enkelvoudige jaarrekening en voor de geconsolideerde jaarrekening. De accountantsverklaring omvat ten minste:
- a een vermelding op welke jaarrekening het onderzoek betrekking heeft en welke wettelijke voorschriften op de jaarrekening toepasselijk zijn;
 - b een beschrijving van de reikwijdte van het onderzoek, waarin ten minste wordt vermeld welke richtlijnen voor de accountantscontrole in acht zijn genomen;
 - c een oordeel of de jaarrekening het vereiste inzicht geeft en aan de bij en krachtens de wet gestelde regels voldoet;
 - d een verwijzing naar bepaalde zaken waarop de accountant in het bijzonder de aandacht vestigt, zonder een verklaring als bedoeld in lid 6, onderdeel b, af te geven;
 - e een vermelding van de gebleken tekortkomingen naar aanleiding van het onderzoek overeenkomstig lid 3 of het jaarverslag overeenkomstig deze titel is opgesteld en of de in artikel 392 lid 1, onder b tot en met g, vereiste gegevens zijn toegevoegd;
 - f een oordeel over de verenigbaarheid van het jaarverslag met de jaarrekening.
- 6 De accountantsverklaring, bedoeld in lid 5, heeft de vorm van:
- a een goedkeurende verklaring;
 - b een verklaring met beperking;
 - c een afkeurende verklaring; of
 - d een verklaring van oordeelonthouding.
- De accountant ondertekent en dagtekent de accountantsverklaring.
- 7 De jaarrekening kan niet worden vastgesteld, indien het daartoe bevoegde orgaan geen kennis heeft kunnen nemen van de verklaring van de accountant, die aan de jaarrekening moest zijn toegevoegd, tenzij onder de overige gegevens een wettige grond wordt medegedeeld waarom de verklaring ontbreekt.
- 8 Iedere belanghebbende kan van de rechtspersoon nakoming van de in lid 1 omschreven verplichting vorderen.

Bijlage 4: Voorbeelden van aangepaste accountantsverklaringen

1. Accountantsverklaring bij gebleken tekortkoming in het jaarverslag, die afbreuk doet aan de verenigbaarheid met de jaarrekening

Het gaat hier om de situatie dat de accountant kennis draagt van materiële tegenstrijdigheden met betrekking tot aangelegenheden die te maken hebben met de naleving van De Code ten opzichte van uiteenzettingen in de jaarrekening, waarbij ervan is uitgegaan dat de informatie in de jaarrekening juist is en in het jaarverslag onjuist. Voorbeeld hiervan is de uiteenzetting over de remuneratie van bestuurders in het jaarverslag.

In Nederland is de accountant verplicht, naast zijn verantwoordelijkheid een oordeel te geven over de jaarrekening, additioneel te rapporteren over de verenigbaarheid van de jaarrekening en het jaarverslag. Het huidige voorbeeld waarbij sprake is van een inconsistentie tussen het jaarverslag en de jaarrekening leidt derhalve op basis van NV COS 700 paragraaf 48 tot aanpassing van het oordeel dat is opgenomen in de 'Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties', bijvoorbeeld als volgt:

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Op grond van ons onderzoek hebben wij geconstateerd dat de mededeling op pagina [...] van het jaarverslag met betrekking tot [...] niet overeenkomt met hetgeen is vermeld op pagina [...] van de jaarrekening.

Tevens melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, uitgezonderd het effect van hetgeen hiervoor is vermeld, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

2. Accountantsverklaring bij gebleken tekortkoming in het jaarverslag, die geen afbreuk doet aan de verenigbaarheid met de jaarrekening

In de situatie dat de accountant kennis draagt van materiële onjuistheden met betrekking tot naleving van De Code in het jaarverslag of in situaties waarin sprake is van **tekortkomingen** in het jaarverslag omdat verplichte informatie niet is opgenomen, kan de accountantsverklaring als volgt luiden (in dit voorbeeld heeft de accountant geconstateerd dat de tekst inzake de toereikendheid en effectiviteit van de interne risicobeheersing- en controlesystemen niet overeenkomt met de kennis die de accountant heeft naar aanleiding van de controle van de jaarrekening). Het opgenomen voorbeeld leidt op basis van NV COS 700 paragraaf 48 tot aanpassing van het oordeel dat is opgenomen in de 'Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties'.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Op grond van ons onderzoek hebben wij geconstateerd dat de uiteenzetting omtrent de effectiviteit van de interne risicobeheersing- en controlesystemen met betrekking tot het proces van financiële verslaggeving niet overeenkomt met de kennis die wij tijdens onze jaarrekeningcontrole hebben opgedaan.

Tevens melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

HERZIEN PER FEBRUARI 2018

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

NBA

Postbus 7984
1008 AD Amsterdam
Antonio Vivaldistraat 2-8
1083 HP Amsterdam
T 020 301 03 01
nba@nba.nl
www.nba.nl

LIJVEN PER FEBRUARI 2018